

ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ 2004: μια αποτίμηση της προεκλογικής περιόδου και των εκλογικών αποτελεσμάτων

Οι εκλογές της 7^{ης} Μαρτίου 2004 ανέδειξαν κυβέρνηση της χώρας τη Ν.Δ., τερματίζοντας την ενδεκαετή παραμονή του ΠΑΣΟΚ στην εξουσία. Η πολιτική αλλαγή που συντελέστηκε δεν αποτέλεσε έκπληξη, αφού το προβάδισμα της ΝΔ καταγραφόταν στις πολιτικές έρευνες ήδη από την επαύριο των εκλογών του Απριλίου 2000. Καθ' όλη την περίοδο Σεπτεμβρίου 2000 – Δεκεμβρίου 2003 η διαφορά των δύο κομμάτων κυμαινόταν από 7-12 ποσοστιαίες μονάδες. Το αποτέλεσμα των Νομαρχιακών εκλογών του Οκτωβρίου 2002 – παρά τις προφανείς ιδιομορφίες που υπάρχουν σε τέτοιου τύπου εκλογές – επιβεβαίωσε ένα προβάδισμα της ΝΔ της τάξεως των 3-4 ποσοστιαίων μονάδων.

Με δεδομένο το ιστορικό αυτό, η νίκη της ΝΔ θα μπορούσε να θεωρηθεί ως προεξοφληθείσα από καιρό. Αλλωστε, η σημαντικότερη εκλογική μετακίνηση που παρατηρείτο καθ' όλη τη διάρκεια της τετραετίας ήταν το ρεύμα ψηφοφόρων ΠΑΣΟΚ 2000 προς τη ΝΔ, το οποίο εν τέλει καταγράφηκε στο 15% περίπου των ψηφοφόρων του ΠΑΣΟΚ.

Η αλλαγή ηγεσίας που επιχειρήθηκε στις αρχές του χρόνου, παρά το γεγονός ότι επενδύθηκε με μεγάλης έκτασης επικοινωνιακή υποστήριξη, δεν είχε καμία (κυριολεκτικά) επίδραση στο εκλογικό αποτέλεσμα. Η διαρροή ψηφοφόρων από το ΠΑΣΟΚ στη ΝΔ ουδόλως μειώθηκε, η αντίστροφη φορά ήταν στατιστικώς ασήμαντη, ενώ μια σειρά από νέα κοινωνικά και ποιοτικά δεδομένα, λειτουργούσαν σε βάρος του ΠΑΣΟΚ και σταθεροποιούσαν το κλίμα κυβερνητικής αλλαγής.

1. Η λεγόμενη 'αντικαθεστωτική ψήφος'.

Για πρώτη φορά σε τόσο μεγάλη έκταση καταγραφόταν κατά την τελευταία τριετία στις έρευνες πολιτικής συμπεριφοράς η ύπαρξη μιας ψήφου, η οποία κατευθυνόταν προς τη ΝΔ χωρίς να έχει χαρακτηριστικά ιδεολογικής συγγένειας ή πολιτικής συμφωνίας με το κόμμα της αξιωματικής αντιπολίτευσης. Είχε χαρακτηριστικά μιας ψήφου διαμαρτυρίας προς την κυβερνητική εξουσία και προέτασσε την τακτική επιλογή 'να αλλάξει η άρχουσα πολιτική ομάδα και το κόμμα της' (tactical vote). Πρώτα στοιχεία αυτής της μορφής ψήφου είχαν εμφανιστεί στις εκλογές του 2000, όταν και μια σημαντική ομάδα ψηφοφόρων του ΔΗΚΚΙ 1996 κινήθηκε εκλογικά προς τη ΝΔ. Βάσει των αθροιστικών ερευνητικών δεδομένων της VPRC, στις εκλογές του 2004 η κίνηση αυτή γενικεύθηκε και καταγράφηκε τόσο σε ψηφοφόρους του ΚΚΕ όσο και του ΣΥΝ. Από τους ψηφοφόρους του ΚΚΕ 2000, το 8% ψήφισε ΝΔ και το 5% ΠΑΣΟΚ. Από τους ψηφοφόρους του Συνασπισμού 2000, το 13% ψήφισε ΝΔ και το 15% ΠΑΣΟΚ. Από τους ψηφοφόρους του ΔΗΚΚΙ 2000, το 20% ψήφισε ΝΔ και το 22% ΠΑΣΟΚ. Τέλος, από τους ψηφοφόρους των διάφορων μικρότερων κομμάτων του 2000, το 31% ψήφισε ΝΔ και μόλις το 7% ΠΑΣΟΚ. Με λίγα λόγια, οι μετακινήσεις από τα αριστερά και εν γένει τα μικρά κόμματα προς τα δύο μεγάλα καταγράφηκαν στη σχέση 1:1. Το συμπέρασμα είναι αυτονόητο: οι λογικές της 'αντιδεξιάς' συσπείρωσης δεν διέθεταν μεγάλο κοινωνικό έρεισμα. Αλλωστε, οι κυβερνητικές πολιτικές τα τελευταία χρόνια, αλλά και οι ιδεολογικές μεταβολές του ΠΑΣΟΚ, δεν έδιναν έδαφος για αυτές. Επιπλέον όμως, η ΝΔ του Καραμανλή κατάφερε να διεμβολίσει σε μεγάλο βαθμό τα χαμηλότερα και φτωχότερα κοινωνικά στρώματα, έτσι που οι 'πολιτικοί συμβολισμοί' του ΠΑΣΟΚ να βρίσκονται αποκομμένοι από την κοινωνική κίνηση.

2. Η ενδυνάμωση Καραμανλή και η αποδυνάμωση Παπανδρέου

Το ΠΑΣΟΚ προσπάθησε να απαντήσει στο σταθερό διαχρονικά προβάδισμα της ΝΔ με την αλλαγή ηγεσίας και την ανάδειξη του Γ.Παπανδρέου στην προεδρία του κόμματος. Την εποχή της κυοφορούμενης αλλαγής (Δεκέμβριος 2003 – Ιανουάριος 2004) ο Γ.Παπανδρέου αποτελούσε πράγματι τον πλέον δημοφιλή πολιτικό του ΠΑΣΟΚ (η δημοτικότητα του σύμφωνα με την έρευνα Πολιτικής Συμπεριφοράς της VPRC του Δεκεμβρίου 2003 άγγιζε το 75% του εκλογικού σώματος) και τον πολιτικό που ερχόταν σαρωτικά πρώτος στις προτιμήσεις των ψηφοφόρων του ΠΑΣΟΚ για την ηγεσία του κόμματος μετά τον Κ.Σημίτη. Το ΠΑΣΟΚ (φαινόταν ότι) επιστράτευε το ‘δυνατότερο όπλο’ του στην προσπάθεια να ανταγωνιστεί τον Κ.Καραμανλή και τη ΝΔ.

Όμως, η εξέλιξη της προεκλογικής περιόδου διέψευσε την προσδοκία αυτή. Ο Γ.Παπανδρέου είδε την επιρροή του να μειώνεται σταθερά κατά τη διάρκεια της, εν αντιθέσει με τον Κ.Καραμανλή που φαινόταν να ανεβαίνει σταθερά σε όλους τους δείκτες αξιολόγησης. Όπως φαίνεται στον πίνακα 1 που παρουσιάζει την εξέλιξη της άποψης της κοινής γνώμης σχετικά με το ‘ποιος πολιτικός αρχηγός κερδίζει τις εντυπώσεις’, στην αρχή της προεκλογικής περιόδου ο Γ.Παπανδρέου υπερείχε τον Κ.Καραμανλή κατά 10 ποσοστιαίες μονάδες, για να φθάσει την τελευταία εβδομάδα να απέχει από αυτόν κατά 6 μονάδες.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1: Πολιτικός αρχηγός που κερδίζει τις εντυπώσεις (19/1 – 5/3 2004)

	19-20/1	21-22/1	26-27/1	28-29/1	2-3/2	4-5/2	9-10/2	11-12/2	16-17/2	5/3
Γ.Παπανδρέου	28.6	26.7	25.7	25.8	22.9	22.8	26.1	28.1	23.8	22.5
Κ.Καραμανλής	18.9	16.7	20.4	20.8	17.7	18.6	19.0	21.6	22.3	28.5

Πηγή: Εβδομαδιαίο Βαρόμετρο Παρακολούθησης Πολιτικών Τάσεων της VPRC (τηλεφωνικές συνεντεύξεις)

Ο Γ.Παπανδρέου (και κατ’επέκταση το ΠΑΣΟΚ) έχασε, επίσης, τη μάχη σε ένα πεδίο που, ίσως θεωρούσε προνομιακό του, αυτό της προβολής καλύτερων θέσεων και απόψεων σε σχέση με τον Κ.Καραμανλή και τη ΝΔ. Ο Πίνακας 2 είναι χαρακτηριστικός για την πορεία της προεκλογικής περιόδου.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2: Πολιτικός αρχηγός με καλύτερες απόψεις και θέσεις (19/1 – 5/3 2004)

	19-20/1	21-22/1	26-27/1	28-29/1	2-3/2	4-5/2	9-10/2	11-12/2	5/3
Γ.Παπανδρέου	34.3	33.0	35.7	37.7	39.0	39.9	35.7	37.4	31.0
Κ.Καραμανλής	33.3	33.3	35.9	36.0	31.4	32.9	35.8	39.0	40.6

Πηγή: Εβδομαδιαίο Βαρόμετρο Παρακολούθησης Πολιτικών Τάσεων της VPRC (τηλεφωνικές συνεντεύξεις)

Ταυτόχρονα με τα παραπάνω στοιχεία, ο Γ.Παπανδρέου είδε τη δημοτικότητά του να μειώνεται περίπου κατά 12 ποσοστιαίες μονάδες μέσα σε διάστημα περίπου δύο μηνών (Δεκέμβριος 2003 – Φεβρουάριος 2004), φθάνοντας σε ποσοστά θετικών κρίσεων περίπου στο 63% της κοινής γνώμης, ενώ παράλληλα αύξησε θεαματικά κατά τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου τα ποσοστά του στη ερώτηση ‘ποιος πολιτικός αρχηγός σας έκανε αρνητική εντύπωση’ (από 12.4% στις 19-20/1 έφθασε το 22% στις 5/3, την προ-παραμονή δηλαδή των εκλογών). Ετσι, φυσιολογικά,

‘σπαταλήθηκε’ η διαχρονική υπεροχή των αρχηγών του ΠΑΣΟΚ στο περίφημο ερώτημα του ‘καταλληλότερου πρωθυπουργού’. Όπως μάλιστα φαίνεται στον πίνακα 3, ενώ στο ερώτημα αυτό ο Γ. Παπανδρέου ξεκίνησε με υπεροχή 10 ποσοστιαίων μονάδων έναντι του Κ. Καραμανλή, έφθασε στο τέλος της προεκλογικής περιόδου να υπολείπεται κατά 3.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3: Εξέλιξη του δείκτη ‘καταλληλότερου Πρωθυπουργού’ κατά την προεκλογική περίοδο (19/1 – 5/3 2004)

	19- 20/1	21- 22/1	26- 27/1	28- 29/1	2- 3/2	4- 5/2	9- 10/2	11- 12/2	16- 17/2	24- 26/2	1- 2/3	3- 4/3	5/3
Γ. Παπανδρέου	47.8	45.9	42.5	43.3	47.5	46.5	44.8	44.9	45.2	41.3	41.7	37.5	40.2
Κ. Καραμανλής	33.8	34.7	39.0	40.3	34.5	35.8	37.1	40.6	39.8	38.1	39.5	39.7	43.6

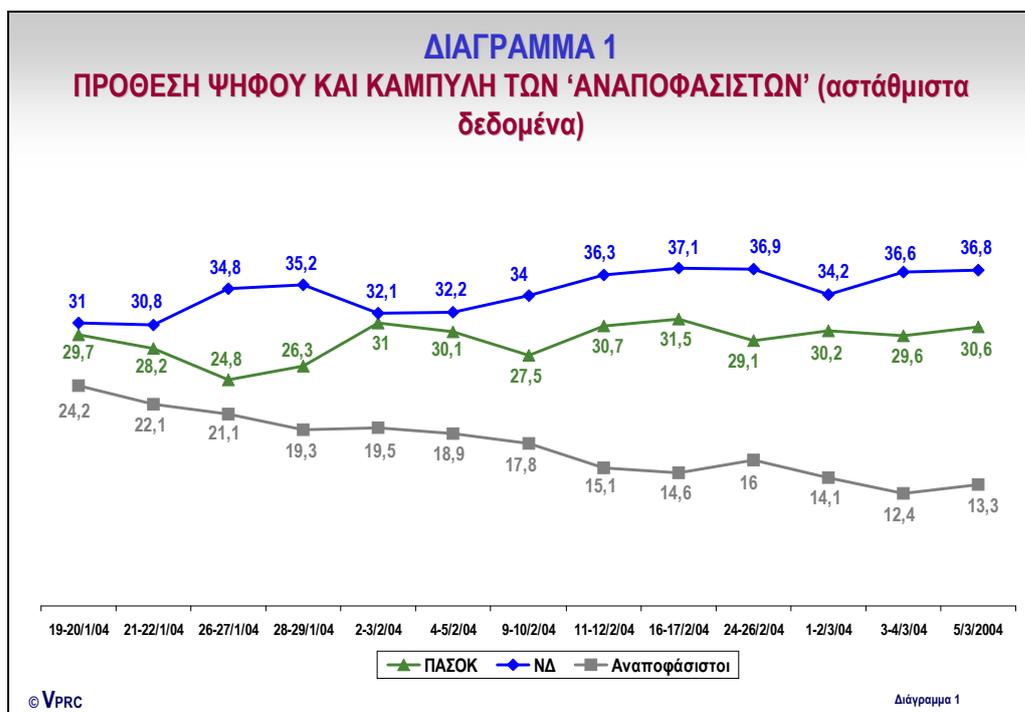
Πηγή: Εβδομαδιαίο Βαρόμετρο Παρακολούθησης Πολιτικών Τάσεων της VPRC (τηλεφωνικές συνεντεύξεις)

Ένα λοιπόν βασικό συμπέρασμα των εκλογών είναι η αποδυνάμωση της ηγετικής εικόνας (leadership) του νέου προέδρου του ΠΑΣΟΚ. Φαίνεται εκ των υστέρων, ότι ο Γ. Παπανδρέου ήταν εξαιρετικά ανέτοιμος να αναλάβει το ρόλο του προέδρου και μάλιστα σε μια προεκλογική περίοδο. Η προϊούσα αποδυνάμωσή του ήρθε να προστεθεί στην κάκιστη εικόνα του κόμματος και των στελεχών του.

3. Η ψήφος των ‘αναποφασίστων’ και τα μεθοδολογικά όρια των ερευνών

Μια από τις περισσότερο συζητημένες σε αυτές τις εκλογές κατηγορίες ψηφοφόρων ήταν οι λεγόμενοι ‘αναποφασιστοι’ των δημοσκοπήσεων. Αυτή η κατηγορία ψηφοφόρων υπερτονίστηκε περισσότερο από κάθε άλλη εκλογική αναμέτρηση ως προς το ρόλο της στο τελικό αποτέλεσμα. Η αντίληψη που στερεοτυπικά κυριαρχούσε ήταν ότι, επειδή κατά 35% περίπου η κατηγορία των ‘αναποφασίστων’ προερχόταν από το ΠΑΣΟΚ θα το επέλεγε εντέλει και στην κάλπη, καταφέροντας αν όχι να κερδίσει τις εκλογές τουλάχιστον να φέρει τα δύο κόμματα πολύ κοντά. Η άποψη αυτή είναι εσφαλμένη, τόσο ιστορικά όσο και θεωρητικά. Κατ’αρχήν ιστορικά: ποτέ οι ‘αναποφασιστοι’ δεν κινήθηκαν (πολύ) διαφορετικά από το ‘αποφασισμένο’ εκλογικό σώμα, πολύ δε περισσότερο δεν κινήθηκαν ποτέ με απόλυτη ομοιογένεια τέτοια που να επηρέαζε το εκλογικό αποτέλεσμα. Προκαλεί εντύπωση το γεγονός, ότι τέτοια συζήτηση δεν έγινε ούτε στις προηγούμενες εκλογές όπου οι διαφορές ήταν μικρές μεταξύ των δύο μεγάλων κομμάτων, αλλά ούτε και στις δημοτικές – νομαρχιακές εκλογές, τα αποτελέσματα των οποίων είχαν διαφανεί πολλούς μήνες πριν τις εκλογές. Αλλά και θεωρητικά είναι εσφαλμένη η άποψη αυτή για τον απλούστατο λόγο ότι πολλές φορές στη ‘δημοσκοπική ψήφο’ η αυτοτοποθέτηση στην κατηγορία του ‘αναποφασιστου’ υποδηλώνει στην ουσία ‘άρνηση απάντησης’ στην ερώτηση της πρόθεσης ψήφου και όχι προβληματισμό ή αναποφασιστικότητα. Η διαφορά του ποσοστού των ‘αναποφασίστων’ ανάλογα με το ερευνητικό εργαλείο ήταν από την άποψη αυτή χαρακτηριστική. Οι έρευνες ‘πρόσωπο-με-πρόσωπο’ και με χρήση κάλπης εμφάνιζαν μικρό ποσοστό ‘αναποφασίστων’ (2.5% κατά μέσο όρο) διότι το κοινό των ερευνών αυτών αποδεικνύεται περισσότερο ‘αποφασισμένο’, με άποψη και μάλιστα ‘αριστερόστροφη’, περισσότερο μορφωμένο, περισσότερο πολιτικοποιημένο και με διάθεση πολιτικής συμμετοχής. Στην πραγματικότητα, στις ‘πρόσωπο-με-πρόσωπο’ έρευνες εδώ και αρκετό καιρό, λόγω και της κατάχρησης του ερευνητικού αυτού εργαλείου, έχει κατά κάποιο τρόπο καταργηθεί η τυχαιότητα του δείγματος των

ερωτώμενων και στην ουσία είναι οι ίδιοι οι ερωτώμενοι που (αυτο)επιλέγονται για να απαντήσουν στις έρευνες. Το συμπέρασμα είναι ότι από τις ‘πρόσωπο-με-πρόσωπο’ έρευνες προέκυπτε ένα μικρό ποσοστό ‘αναποφασίστων’ και κατά συνέπεια η όποια αναγωγή τους με βάση την προηγούμενη εκλογική συμπεριφορά πέραν του ότι ήταν αυθαίρετη, ήταν και μαθηματικώς ανεπαρκής ώστε να φέρει τα κόμματα σε μια σχετική ισοδυναμία. Αντίθετα, στις τηλεφωνικές έρευνες όπου η διασπορά του δείγματος είναι πολύ μεγαλύτερη, όπου δεν υπάρχουν ‘απαγορευμένες’ για τους ερευνητές περιοχές και νοικοκυριά και όπου ο συνεντευκτής δεν δημιουργεί ‘προσωπική’ σχέση με τον ερωτώμενο, το δείγμα είναι περισσότερο τυχαίο και, κυρίως, περισσότερο ‘παρθένο’. Για το λόγο αυτό, η μέθοδος της τηλεφωνικής συνέντευξης εμφάνιζε πολύ μεγαλύτερο ποσοστό ‘αναποφασίστων’, για τους οποίους ωστόσο υπάρχουν σοβαρές ενδείξεις ότι στην πραγματικότητα είτε απέφευγαν να απαντήσουν στην ερώτηση της πρόθεσης ψήφου είτε αδιαφορούσαν για τις εκλογές. Επιπλέον, δεν φάνηκε ποτέ ότι θα κινηθούν συντεταγμένα προς μία κατεύθυνση. Όπως φαίνεται στο Διάγραμμα 1 που ακολουθεί και το οποίο παρουσιάζει τις σχετικές διακυμάνσεις κατά τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου, ενώ το ποσοστό των ‘αναποφασίστων’ βαίνει μειούμενο, η διαφορά μεταξύ των δύο κομμάτων είτε παραμένει σταθερή είτε και αυξάνει.

Πηγή: Εβδομαδιαίο Βαρόμετρο Παρακολούθησης Πολιτικών Τάσεων της VPRC (τηλεφωνικές συνεντεύξεις)

Όπως επίσης διεφάνη και στο exit poll της VPRC την ημέρα των εκλογών, οι ψηφοφόροι που κατά δήλωσή τους αποφάσισαν την τελευταία στιγμή (τις δύο προηγούμενες των εκλογών ημέρες ή και την ημέρα των εκλογών) τι θα ψηφίσουν και οι οποίοι ανέρχονταν στο 12% του εκλογικού σώματος, προτίμησαν τα μικρότερα πολιτικά κόμματα, δίνοντας το χαμηλότερο ποσοστό δικομματισμού απ’ όλες τις κατηγορίες ψηφοφόρων (ΠΑΣΟΚ 37%, ΝΔ 30%, ΚΚΕ 7%, ΣΥΝ 9%, ΔΗΚΚΙ 7%, ΛΑΟΣ 4%, Λοιπά κόμματα 5%).

4. Η πολιτική - εκλογική βάση της αριστεράς (Συνασπισμός Ριζοσπαστικής Αριστεράς – ΚΚΕ)

Σύμφωνα με το αθροιστικά στοιχεία των προεκλογικών ερευνών της VPRC, καθώς και του exit poll την ημέρα των εκλογών, ο Συ.ΡΙΖ.Α ψηφίστηκε τελικά από το 63% των ψηφοφόρων του Συνασπισμού 2000. Από το παλαιό εκλογικό σώμα του κόμματος το 2000 μετακινήθηκε προς το ΠΑΣΟΚ το 15% και προς τη ΝΔ το 13%. Οριακές μετακινήσεις παρατηρήθηκαν και προς τα μικρότερα κόμματα.

Ο Συ.ΡΙΖ.Α αναπλήρωσε τις σημαντικές αυτές διαρροές κερδίζοντας το 1% των ψηφοφόρων ΠΑΣΟΚ 2000 (περίπου 0.4% του εκλογικού σώματος), το 4% των νέων ψηφοφόρων που προσήλθαν στην κάλπη, το 6% των ψηφοφόρων 2000 Λευκού/Ακυρου, το 4% της αποχής 2000 και το 3% των ψηφοφόρων 2000 ‘άλλου’ κόμματος.

Πρέπει να τονιστεί επίσης, ότι η κατάκτηση εκ μέρους του Συ.ΡΙΖ.Α. του ορίου 3% κάθε άλλο παρά προφανής ήταν, σε πείσμα της πλειοψηφίας των προεκλογικών δημοσκοπήσεων που του έδιναν ποσοστά άνω του 3.5% έως και 4% (οι ίδιες δημοσκοπήσεις πρόβλεπαν ‘ντέρμπι’ μεταξύ των δύο μεγάλων κομμάτων). Είναι χαρακτηριστικό ότι στη μερίδα των ψηφοφόρων που αποφάσισε την ‘τελευταία στιγμή (δύο ημέρες πριν)’ για το τι θα ψηφίσει και η οποία καταγράφηκε την ημέρα των εκλογών από το exit poll της VPRC σε 12% του εκλογικού σώματος, ο Συ.ΡΙΖ.Α κατέγραψε ποσοστό 9%, κρισιμότητα όπως αποδείχτηκε για την είσοδο στη Βουλή. Το συμπέρασμα από τα παραπάνω στοιχεία είναι εμφανές: ο Συ.ΡΙΖ.Α αποτελεί ως προς την εκλογική του βάση ένα ‘νέο πολιτικό μόρφωμα’. Ο παλιός Συνασπισμός (2000) αποτελεί μόλις το 65% της σημερινής εκλογικής βάσης, όπως φαίνεται και στον πίνακα 4. Η σημερινή εικόνα έχει περισσότερο παραταξιακά και όχι κομματικά χαρακτηριστικά. Είναι δεδομένο και απολύτως βέβαιον, ότι αν δεν είχε δημιουργηθεί το Ενωτικό Ψηφοδέλτιο ο Συνασπισμός θα κατέγραφε ποσοστά της τάξης του 2-2.2%, αφού και το εκλογικό σώμα αυξήθηκε αριθμητικά.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4: ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗ ΤΩΝ ΣΗΜΕΡΙΝΩΝ ΨΗΦΟΦΟΡΩΝ ΣΥ.ΡΙΖ.Α

ΚΟΜΜΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
ΣΥΝΑΣΠΙΣΜΟΣ	65
ΠΑΣΟΚ	12
ΑΠΟΧΗ/ΛΕΥΚΟ/ΑΚΥΡΟ	10
ΝΕΟΙ ΨΗΦΟΦΟΡΟΙ (ψηφίζουν για πρώτη φορά)	5
ΚΚΕ	3
ΔΗΚΚΙ	2
ΑΛΛΟ ΚΟΜΜΑ	1
ΝΔ	1

Πηγή: Αθροιστικό Αρχείο Προεκλογικών Ερευνών VPRC, N=16.443 άτομα

Το ΚΚΕ, αντίθετα, αποτελεί ένα πολύ πιο συνεκτικό εκλογικό σώμα, αφού κατέγραψε ποσοστό συσπείρωσης σε σχέση με το 2000 80%. Εμφάνισε βεβαίως και αυτό αξιοσημείωτες διαρροές προς τη ΝΔ (8% της εκλογικής του βάσης του 2000), επιβεβαιώνοντας το ρεύμα ‘αντικαθεστωτικής ψήφου’ που παρατηρείτο καθ’όλη τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου. Οι διαρροές προς το ΠΑΣΟΚ δεν ήταν σημαντικές (5% του εκλογικού σώματος), ενώ και προς τις άλλες κατευθύνσεις ήταν

τελικώς μικρές. Όλες αυτές κατάφερε να τις αναπληρώσει, κερδίζοντας το 2% των ψηφοφόρων ΠΑΣΟΚ 2000 (περίπου 0.8-1% του συνολικού εκλογικού σώματος) και δείχνοντας ότι η πολιτική του γραμμή και το ιδεολογικό του στίγμα μπορούσε ευκολότερα σε σχέση με τον Συ.ΡΙΖ.Α. να αποκτήσει ακροατήριο στο ‘λαϊκό ΠΑΣΟΚ’. Η σημερινή του πολιτική σύνθεση παρουσιάζεται στον πίνακα 5 που ακολουθεί.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5: ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗ ΤΩΝ ΣΗΜΕΡΙΝΩΝ ΨΗΦΟΦΟΡΩΝ ΚΚΕ

ΚΟΜΜΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
ΚΚΕ	74
ΠΑΣΟΚ	12
ΑΠΟΧΗ/ΛΕΥΚΟ/ΑΚΥΡΟ	5
ΝΕΟΙ ΨΗΦΟΦΟΡΟΙ (ψηφίζουν για πρώτη φορά)	3
ΣΥΝ	2
ΝΔ	2
ΑΛΛΟ ΚΟΜΜΑ	1
ΔΗΚΚΙ	1

Πηγή: Αθροιστικό Αρχείο Προεκλογικών Ερευνών VPRC, N=16.443 άτομα

5. Η κοινωνική βάση της Αριστεράς (Συνασπισμός Ριζοσπαστικής Αριστεράς και ΚΚΕ)

Το μεγάλο πρόβλημα του χώρου της ριζοσπαστικής αριστεράς εξακολουθεί να βρίσκεται στη μικρή λαϊκότητα της κοινωνικής του βάσης. Η πολιτική που επιχειρήθηκε από τον Συνασπισμό με το ενωτικό ψηφοδέλτιο απάντησε στο ζήτημα της πολιτικής διεύρυνσης, όχι όμως και σε αυτό της κοινωνικής. Το εκλογικό σώμα του Συ.ΡΙΖ.Α. εξακολουθεί να αποτελεί συνέχεια του εκλογικού σώματος της παλαιάς (μεταπολιτευτικής) ανανεωτικής αριστεράς, να εντοπίζεται δηλαδή στα μεσαία και στα ανώτερα κοινωνικά στρώματα και να διαθέτει ελάχιστη επιρροή στα λαϊκά –εργατικά. Οπως αναλυτικά φαίνεται στον πίνακα 6, η υστέρηση του χώρου είναι σημαντική στους πολίτες με το χαμηλότερο εκπαιδευτικό επίπεδο (που αντιστοιχούν και στις χαμηλότερες θέσεις της κοινωνικής και παραγωγικής ιεραρχίας), στους άνεργους που έχασαν την εργασία τους, στους συνταξιούχους και τους αγρότες, στους πολίτες που συμπιέζονται εισοδηματικά.

Αντίστοιχη εικόνα παρέχει και η ανάλυση των εκλογικών αποτελεσμάτων στις βασικές περιοχές του Λεκανοπεδίου. Τα ποσοστά του Συ.ΡΙΖ.Α. στους εργατικούς – λαϊκούς Δήμους της Β’ Εκλογικής Περιφέρειας Αθηνών και της Β’ Πειραιώς είναι συστηματικώς χαμηλότερα από το μέσο εκλογικό ποσοστό της περιφέρειας. Με γενικό ποσοστό 5.6% στην Β’ Αθηνών το ποσοστό στους Αγ.Αναργύρους είναι 4.85%, στο Ιλιον 4.25%, στο Καματερό 3.69%, στην Αγ.Βαρβάρα 3.6%, στο Αιγάλεω 5.1% και στο Περιστέρι 4.8%. Στη Β’ Πειραιά, με γενικό ποσοστό 3.97%, το Κερατσίνι κατέγραψε 3.9%, ο Αγ.Ιωάννης Ρέντη 3.8%, το Πέραμα 2.8% και μόνο στη Νίκαια παρατηρήθηκε ποσοστό ελαφρώς μεγαλύτερο από το μέσο όρο (4.3%). Αντίθετα, στους μεσοαστικούς και αστικούς Δήμους της Β’ Αθηνών τα ποσοστά είναι συστηματικώς μεγαλύτερα από το μέσο όρο: Νέα Σμύρνη 7.6%, Χολαργός 7.3%, Αγ.Παρασκευή 6.3%, Χαλάνδρι 6.8%, Μαρούσι 6.5%, Π.Ψυχικό 6.5%, Φιλοθέη 6.1%, Π.Φάληρο 5.5%, Κηφισιά 3.9%, Εκάλη 3.9%.

Ακριβώς αντίθετη εικόνα παρουσιάζει το ΚΚΕ. Με γενικό ποσοστό 8.8% στη Β' Αθηνών, κατέγραψε στους εργατικούς – λαϊκούς Δήμους ποσοστό 9.5% στους Αγ.Αναργύρους, 9.9% στο Ιλιον, 11.1% στο Καματερό, 9.9% στην Αγ.Βαρβάρα, 10.7% στο Αιγάλεω και 11.1% στο Περιστέρι. Στη Β' Πειραιώς, με γενικό ποσοστό 11.1% κατέγραψε ποσοστά 14.6% στη Νίκαια, 10.5% στο Κερατσίνι, 10.9% στο Πέραμα και 8% στον Αγ.Ιωάννη Ρέντη. Αντίστροφα, υστέρησε συστηματικά στους μεσοαστικούς και αστικούς δήμους της Β' Αθηνών: Ν.Σμύρνη 7.3%, Χολαργός 6.9%, Αγ.Παρασκευή 5.8%, Χαλάνδρι 6.6%, Μαρούσι 6.1%, Π.Ψυχικό 2.7%, Φιλοθέη 2.3%, Π.Φάληρο 5.4%, Κηφισιά 4.5%, Εκάλη 2.1%.

Η εκλογική επιρροή του ΚΚΕ, όπως φαίνεται στον πίνακα 6, είναι κοινωνικά περισσότερο ισορροπημένη, με σχετική επιρροή στους ανέργους που έχασαν την εργασία τους, στους συνταξιούχους, στους πολίτες με μεγάλη εισοδηματική πίεση και με αίσθημα ανασφάλειας για το μέλλον. Η κοινωνική μετακίνηση του ΠΑΣΟΚ προς τα ανώτερα κοινωνικά στρώματα και στους 'πλούσιους' πολίτες βοήθησε το ΚΚΕ να ξανααποκτήσει μέρος κοινωνικού ακροατηρίου στις λαϊκές τάξεις.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6

Το Κοινωνικό Προφίλ της Εκλογικής Βάσης των Κομμάτων

	ΠΑΣΟΚ	ΝΔ	ΚΚΕ	ΣΥΝ	ΔΗΚΚΙ	ΛΑΟΣ	ΛΟΙΠΑ	ΣΥΝΟΛΟ
Εθνικό Ποσοστό	40,6	45,4	5,9	3,3	1,8	2,2	1	100
ΦΥΛΟ								
Άνδρες	38	45	7	4	2	3	1	100
Γυναίκες	43	46	5	3	1	1	1	100
ΗΛΙΚΙΑΚΗ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ								
18-24 ετών	49	37	5	3	2	2	1	99
25-34 ετών	42	45	4	2	2	2	2	99
35-44 ετών	40	42	7	5	2	3	1	100
45-54 ετών	41	42	7	5	2	2	1	100
55-64 ετών	38	49	6	3	2	2	1	101
65 ετών και άνω	39	51	6	1	1	1	0	99
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ								
Αναλφ. / τάξεις Δημοτικού	44	47	5	0	1	2	0	99
Απόφοιτοι Δημοτικού	43	46	6	1	2	1	0	99
Απόφοιτοι Μέσης	41	45	5	3	2	2	1	99
Απόφοιτοι Ανώτερης	36	44	7	7	2	3	2	101
ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ								
Εργοδότες / Επιχειρηματίες	35	49	5	3	3	4	1	100
Αγρότες	35	51	7	2	3	2	0	100
Ελεύθ. Επαγγελματίες	35	45	7	5	3	3	1	99
Επαγγελματοβιοτέχνες	42	43	5	1	6	2	1	100
Μισθωτοί Δημ. Τομέα	43	39	6	7	2	2	1	100
Μισθωτοί Ιδιωτ. Τομέα	44	39	7	4	2	3	1	100
Άνεργοι (για πρώτη φορά)	44	46	4	4	0	2	0	100
Άνεργοι (εργάζονταν)	39	43	7	2	2	2	4	100
Νοικοκυρές	44	49	4	1	1	1	0	100
Συνταξιούχοι Δημ. Τομέα	33	56	6	2	1	1	0	99
Συνταξιούχοι Ιδιωτ. Τομέα	42	46	7	2	1	1	1	100
Φοιτητές / Σπουδαστές	46	36	5	7	3	1	2	100
ΕΝΕΡΓΟΙ - ΜΗ ΕΝΕΡΓΟΙ								

Ενεργοί	40	43	6	4	2	3	1	99
Άνεργοι	41	43	7	2	2	2	3	100
Μη ενεργοί	42	48	5	2	1	1	1	100
ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ								
Βελτιώθηκε	74	17	4	2	2	1	0	100
Στάσιμη	44	41	6	4	1	2	1	99
Χειροτέρευσε	17	67	7	3	2	3	1	100
ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΓΙΑ ΤΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ								
Ζουν άνετα	61	29	4	3	0	2	0	99
Τα καταφέρνουν	53	34	4	5	1	2	2	101
Υπάρχει δυσκολία	35	51	6	2	2	2	1	99
Υπάρχει μεγάλη δυσκολία	14	67	9	3	3	3	0	99
ΑΙΣΘΗΜΑ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΓΙΑ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ								
Ασφαλείς	60	31	3	3	1	2	1	101
Ανασφαλείς	28	54	8	3	3	3	1	100

Πηγή: VPRC, Exit Poll, 7/3/2004, για λογαριασμό εφ. ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ.

Επίλογος

Με δεδομένη την κοινωνική γεωγραφία των κομμάτων, όπως αυτή καταγράφηκε στις εκλογές του Μαρτίου, μπορούν να διατυπωθούν τα εξής συμπεράσματα: α) η παράταξη της αριστεράς έχει πολύ δρόμο να διανύσει ώστε να αποτελέσει τον πολιτικό εκφραστή των κατώτερων και φτωχότερων κοινωνικών στρωμάτων. Η 'ταξική φυσιογνωμία' της είναι ξεθωριασμένη, ενώ η διείσδυση των κομμάτων διακυβέρνησης (κυρίως της ΝΔ σήμερα) στα λαϊκά στρώματα τεράστια. β) ο χώρος του ΣΥ.ΡΙΖ.Α., αλλά και γενικότερα ο χώρος της εναλλακτικής και ριζοσπαστικής αριστεράς, εκτός από την πολιτική διεύρυνση είναι επιτακτική ανάγκη να αναζητήσει και την αντίστοιχη κοινωνική. Το δίλημμα είναι προφανές: ή θα εκφράσει τα νέα λαϊκά κοινωνικά στρώματα και θα βαδίσει παράλληλα με τις ανάγκες και τις προσδοκίες τους ή θα οδηγηθεί στη συρρίκνωση και διάλυση. Για να επιτευχθεί η νέα πολιτική εκπροσώπηση πρέπει με συνέπεια να υπηρετηθεί ο στόχος της κοινωνικής αντιπολίτευσης και της ανάπτυξης των κινημάτων. γ) η κοινωνική και ιδεολογική μετακίνηση του ΠΑΣΟΚ παρέχει μια ιστορική ευκαιρία για αναζήτηση νέων πολιτικών εκπροσωπήσεων εκ μέρους των λαϊκών τάξεων. Η ευκαιρία είναι αντίστοιχη με αυτήν της μεταπολίτευσης. Ευρύτερες ανασυνθέσεις βρίσκονται ενώπιόν μας και το ενδιαφέρον είναι ποιά πολιτική συγχώνευση θα φανεί πιο διορατική και πιο σύγχρονη.